

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори МДТ «Донишгоҳи давлатии
Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ»
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
профессор

Раҳмон Д.С.

2024 с.

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар - МДТ «Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ» ба диссертатсияи Музафарзода Фазлиддин дар мавзӯи «Ҳимояи манфиатҳои миллӣ дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ (нигоҳи геополитикӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ

Кори диссертатсионии Музафарзода Фазлиддин ба яке аз масъалаҳои муҳимми илмҳои сиёсӣ бахшида шуда, дар тавсифи манфиатҳои миллӣ ва ҳимояи онҳо дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ аҳамияти махсус пайдо менамояд. Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони имрӯза ба ҳайси давлати комилҳуқуқи низоми нави муносибатҳои байналхалқӣ баромад намуда, давраи самтгириҳои инкишофи стратегӣ ва ташаккули суботи сиёсии ҷомеаро аз сар мегузаронад. Дар чунин раванд омӯзиши масъалаи манфиатҳои миллӣ ва ҳимояи онҳо кори саривақтӣ ва рӯзмарра мебошад. Таҳқиқи васеи масъалаи ҳимояи манфиатҳои миллӣ дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ дар низоми донишҳои сиёсӣ ба ҳисоб меравад. Аз ин ҷост, ки таҳқиқи падидаи манфиатҳои миллӣ дар раванди сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон, масъалаҳо, махсусиятҳо, ҳимояи онҳо ва дурнамои инкишофи он аҳамияти махсус пайдо намуда, дар таҳқиму тақмили низоми нави давлатдорӣ навин ҷойгоҳи хосаро касб менамоянд.

Кори диссертатсионии Музафарзода Фазлиддин дар мавзӯи «Ҳимояи манфиатҳои миллӣ дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ (нигоҳи геополитикӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ, ки аз рӯйи он ба шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-уми ноябри соли 2021, таҳти №311/01 ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мувофиқ мебошад.

Саҳми илмии муаллиф дар омӯзиши масъалаи мазкур назаррас аст. Вай тавонистааст, ки масъалаҳоро дуруст мурабтаб сохта, пешниҳодоти амалӣ ва пешбиниҳои илмиро дар мавриди масъалаҳои таҳқиқшаванда ибраз намояд. Муаллиф дар рафти таҳқиқи масъалаҳои гуногуни назариявӣ амалии ҳимояи манфиатҳои миллӣ, асарҳои зиёди олимони хориҷиву ватаниро истифода намуда, кӯшидааст, ки онҳоро ба сифати манбаъ ва захираҳои сатҳи гуногун истифода намояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои нағзониҳои илмӣ мебошад. Дар диссертатсия нуктаҳои илмие ба ҳимояи пешниҳод шудаанд, ки онҳо дар замони муосир нағзониҳои илмӣ махсус меёбанд. Натиҷа ва нуктаҳои навини илмие ба ҳимояи пешниҳодшуда саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳанд. (Саҳ. 17-20).

Муаллиф мақсади асосии таҳқиқоти диссертатсиониро дуруст муайян намуда, таҳлили назариявӣ методологӣ ва сиёсӣ амалии ташаккул, моҳият ва мазмуни манфиатҳои миллӣ ва ҳимояи онҳо дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ анҷом додааст. Ӯ тавонистааст вазифаҳои асосии омӯзиши масъаларо дар доираи мақсади асосии кори диссертатсионӣ муайян намуда, онҳоро ҳамчун низоми амалӣ гардонидани мақсади асосӣ нишон диҳад.

Дар кори диссертатсионӣ натиҷаҳои илмӣ мушаххасан нишон дода шудаанд, ки онҳо аз сатҳи зарурии рӯовариҳои илмӣ таҳқиқоти муаллиф дарак медиҳанд. Нағзониҳои илмие таҳқиқот собит месозанд, ки ҳимояи манфиатҳои миллӣ дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ, омӯзиши мазмун, моҳият ва хусусиятҳои он, инчунин дар чунин шароити мураккаби низоми нави ҷаҳонӣ ҳимояи онҳо аҳамияти калон дорад. Дар рафти таҳқиқот хусусиятҳои назариявӣ методологӣ масъала ва ҷанбаҳои амалии он вобаста ба шароити Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд ва чунин муносибат натиҷаи назаррасро дарёфтааст.

Муаллиф, нағзониҳои рисолаи илмиро вобаста ба масъалаҳои таҳқиқ дар доираи проблемаҳои зерин муайян намудааст: заминаҳои сиёсӣ механизмҳои ҳифзи манфиатҳои миллӣ зимни бавучудоии хавфу хатарҳои низоми сиёсӣ олам; қонуниятҳои ташаккули таълимоти нав оид ба моҳият ва зарурати низоми нави ҷаҳонӣ; хусусияти равандҳои сиёсӣ, ҳифзи манфиатҳои миллӣ ва механизмҳои таъмини ҳимояи онҳо дар шароити равандҳои низоми нави ҷаҳонӣ; ҷанбаҳои таҳдидовари низоми нави ҷаҳонӣ ба манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳқиқ гардида, механизмҳои муқовимат ба таҳдидҳо; вазъи геополитикии равандҳои сиёсӣ ба осебпазирии манфиатҳои миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардида, ҳолатҳои ҳалли онҳо нишон дода шудаанд.

Диссертант тавонистааст, ки аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқотро дар шакли содаю фаҳмо ва ба таври барҷаста нишон диҳад. Ӯ бештар ба андешаҳо ва хулосаҳои муҳаққиқон рӯ оварда, мавқеи худро асоснок намуда, дар мавриди ҳалли масъалаҳо ва роҳҳои дарёфти ҷимояи манфиатҳои миллӣ дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ андешаҳои судманд баён намудааст. Инчунин, муаллиф аз манбаъҳо ва санадҳои гуногуни ҳокимияти олии мамлакат истифода намуда, андешаҳо ва коркардҳои хешро асоснок намудааст. Махсусан, ҳангоми таълифи рисолаи диссертатсионӣ аз асарҳо ва Паёмҳои Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври васеъ истифода намуда, андешаҳои хешро тақвият бахшидааст. Ӯ тавонистааст, ки манбаъҳои сатҳи гуногуни соҳавиро мавриди истифодаи самаранок қарор диҳад.

Дурустии маълумот, кофӣ будани маводҳои таҳқиқотӣ, коркарди натиҷаҳои онҳо ва ҳаҷми интишорот, таҳлилҳо ва натиҷагириҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ собит месозанд, ки рисола дараҷаи зарурии эътимоднокиро пайдо намудааст. Хулоса ва тавсияҳо, ки дар ҷамъбасти рисола омадаанд дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва таҷрибавӣ таҳия гардидаанд.

Автореферат ва қорҳои илмие, ки вобаста ба мавзӯи таҳқиқотӣ ҷоп гардидаанд мазмуни асосии рисолаи диссертатсиониро ба таври зарурӣ инъикос менамоянд. Нуктаҳои асосии таҳқиқот дар 19 мақолаҳои илмӣ баён гардидаанд, ки аз онҳо 11 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расидаанд. Ҳамчунин, нуктаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар конференсияҳо ва семинарҳои гуногуни илмию амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ аз ҷониби муаллиф дар шакли маъруза пешниҳод гардидаанд. Дар интишорот натиҷаҳои асосӣ, хулосаҳои таҳқиқот ва тавсияҳои муаллиф инъикоси худро ёфтаанд.

Диссертатсия аз номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, ду боб, ки дарбаргирандаи шаш зербоб, хулоса ва пешниҳодҳо, рӯйхати адабиёт, интишороти довталаб аз рӯи мавзӯи диссертатсия иборат мебошад.

Боби якуми диссертатсия – «Масъалаҳои назариявӣю методологии омӯзиши масъалаи манфиатҳои миллӣ дар низоми нави ҷаҳонӣ» аз се зербоб иборат аст. Дар боби якум муаллиф ба масъалаҳои методологияи таҳқиқи манфиатҳои миллӣ машғул гардида, ҷанбаҳои назариявӣ, моҳият, мазмун ва хусусиятҳои концептуалии он, концепсияҳои муосири низоми нави ҷаҳонӣ,

қонуниятҳои ташаккули таълимотро оид ба ҳимояи манфиатҳои миллӣ дар равандҳои сиёсии низоми нави ҷаҳонӣ мавриди таҳлил қарор додааст.

Дар зербоби якуми боби якуми диссертатсия муаллиф ба масъалаҳои методологияи таҳқиқи манфиатҳои миллӣ машғул гардида, моҳият, мазмун ва хусусиятҳои концептуалии онро дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ мавриди таҳлил қарор додааст. Омӯзиши масъалаи манфиатҳои миллӣ ба сифати категорияи илмӣ бори нахуст дар Аврупо ва ИМА истифода шудааст. Дар ин қисмати қор таълимоти гуногуни мактабҳои илмии сиёсиро вобаста ба ҳимояи манфиатҳои миллӣ ва ҳимояи онҳо мавриди омӯзиш қарор додааст.

Дар зербоби дуюми боби якум, муаллиф таъкид месозад, ки масъалаҳои сиёсии низоми нави ҷаҳонӣ қулли муносибатҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, дипломатӣ, ҳуқуқӣ, ахлоқию гуманитарӣ ва муносибат бо субъектҳои ҷаҳониро фаро мегирад. Мазмун ва моҳияти рушди минбаъдаи муносибатҳои байналмилалиро маҳз низоми нави ҷаҳонӣ муайян хоҳад намуд.

Зербоби сеюми боби якум қонуниятҳои ташаккули таълимот оид ба ҳимояи манфиатҳои миллиро дар равандҳои сиёсии низоми нави ҷаҳонӣ дар бар мегирад. Тамоюлҳои муосир ва шадид шудани рақобати байни абарқудратҳо мебошад, ки талоши тағйир додани низоми мавҷудаи муносибатҳои байналмилалиро дар шароити муосир таҳлил намудааст. Муаллиф дар ин қисмати қор мактабҳои илмии глобализатсия, космополитизм ва мондиализмро таҳлил намудааст.

Масъалаҳои асосии рушд ва инкишофи давлати дунявӣ дар минтақаҳои гуногуни ҷаҳон, махсусан давлатҳои муосир ба таври гуногун амалӣ шуда, муаллиф тавонистааст онҳоро дар муқоиса бо таҷрибаи Тоҷикистон таҳлил намояд.

Низоми нави ҷаҳониро ҳамчун таҳдид ба давлатҳои миллӣ нишон дода, Истиқлолияти давлатӣ ва умумӣ гардонидани манфиатҳои миллии давлатҳои миллӣ медонад.

Боби дуюми диссертатсия - «Низоми нави ҷаҳонӣ ва воқеияти амалишавии манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити муосир» ба омӯзиши масъалаҳои манфиатҳои миллӣ ва механизмҳои таъмини ҳимояи онҳо дар низоми нави ҷаҳонӣ, ҷанбаҳои таҳдидовари низоми нави ҷаҳонӣ ба манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, вазъи геополитикии муосир ва таъсири он ба осебпазирии манфиатҳои миллиро мавриди таҳлил қарор додааст.

Зербоби якуми боби дуум манфиатҳои миллӣ ва механизмҳои таъмини ҳимояи онҳо дар низоми нави ҷаҳониро дар бар гирифта, ҳифзи манфиатҳои миллӣ аз рӯи концепсияҳои сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистонро таҳлил

намудааст. Механизмҳои таъмини ҳимояи манфиатҳои миллиро дар самти сиёсати хориҷӣ, мубориза бо амалҳои номатлуби коррупсионӣ, манбаъҳои захираҳои минтақаҳои кӯҳии мамлакатро ва дигар ҷанбаҳои иқтисодии мамлакатро мавриди омӯзиш қарор додааст.

Зербоби дуюми боби дуюм «Ҷанбаҳои таҳдидовари низоми нави ҷаҳонӣ ба манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба омӯзиши ҷанбаҳои манфиатҷӯйии давлатҳои абарқудрат зиддияти байни акторҳои сиёсӣ ва муносибати ноодилонаи инсон ба табиат дар олам хатару ҳодисаҳои мураккаб пайдо шудаанд, ки ба манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон хатарҳои бештар доранд. Ба монанди падидаҳои гуногуни номатлубе, ки ба воситаи иттилоот ба амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсир мерасонад.

Зербоби сеюми боби дуюм «Вазъи геополитикии муосир ва таъсири он ба осебпазирии манфиатҳои милли» буда, вазъи геополитикии замони муосир, бархурди геополитикии кишварҳо, дар ин замина таҳлили ғояҳои донишмандони дар ин самт таҳқиқот бурдари таҳлил намудааст. Дар чунин ҳолат Ҷумҳурии Тоҷикистон талош бар он менамояд, ки мавқеи худро дар раванди низоми нави ҷаҳонӣ муайян ва мустаҳкам намуда, дар ҳифзи манфиатҳои миллию геополитикӣ амалҳои заруриро анҷом дода тавонад.

Диссертант дар вақти таҳқиқот равандҳои муосири сиёсиро ба манфиатҳои милли афзалият дода, дар муносибатҳои сиёсии дохилӣ ва байналхалқӣ ҷиҳати ҳифзи онҳо пешниҳодҳо намудааст. Инчунин, ба масъалаҳои амнияти давлатӣ ва сатҳи бехатарии он диққати махсус дода, таъмини суботи сиёсӣ ҳамчун манфиати бақодории давлат бояд дарк карда шавад.

Хулосаву натиҷаҳо ва тавсияҳои пешниҳоднамудаи диссертант аҳаммияти муҳимми илмию назариявӣ ва амалиро соҳиббанд, зеро онҳо барои муайян кардани мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми нави ҷаҳонӣ ва ҳимояи манфиатҳои милли дар бархӯрди манфиатҳои геополитикии давлатҳои абарқудрати минтақавию ҷаҳонӣ баррасӣ шудаанд.

Бо вучуди ҳамаи ин муваффақиятҳо дар рисолаи номзадии Музафарзода Фазлиддин баъзе норасогӣҳо мавҷуданд, аз ҷумла:

1. Диссертант ба ҷанбаҳои таҳдидовари низоми нави ҷаҳонӣ дар доираи манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври мушаххас андешаҳоро иброз нанамудааст. Инчунин адабиёти бунёдии илмиро ба таври васеъ истифода накардааст.

2. Дар рисолаи диссертатсионӣ ҳолатҳои муқовиматбори низоми нави ҷаҳонӣ тавсифи пурраи худро пайдо накардаанд. Дар зербоби дуюми боби II,

ки ба масъалаи мазкур бахшида шудааст ҷавобҳои сахт ва мушаххас чандон ба чашм намерасанд.

3. Баррасии масъалаҳо дар зербоби якуми боби II манфиатҳои миллӣ ва механизмҳои таъмини Ҷимояи онҳоро дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ ба таври васеъ фаро намегиранд. Аз ин ҷост, ки диссертант бояд ба чунин гузоришҳо таваҷҷуҳи бештар менамуд.

4. Муаллиф дар раванди омӯзиши масъалаи Ҷимояи манфиатҳои миллӣ дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ бо сабабҳои номаълум аз асарҳои донишмандоне, ки даҳсолаҳои охир ба пажӯҳиши амиқи масъала машғуланд (аз ҷумла, асарҳои намояндагони мактаби реализми сиёсӣ Генри Киссинджер ва Збигнев Бжезинский) ба таври кофӣ истифода накардааст.

5. Вобаста ба низоми таъмини Ҷимояи манфиатҳои миллӣ дар низоми нави ҷаҳонӣ мавқеи муаллиф чандон равшан ва мушаххас нест.

Дар маҷмӯъ, эродҳои мазкур наметавонанд ба мазмуну мундариҷаи диссертатсия таъсири манфӣ расонида, арзиши илмӣ онро коста гардонанд.

Хулоса, кори диссертатсионии Музафарзода Фазлиддин дар мавзӯи «Ҷимояи манфиатҳои миллӣ дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ (нигоҳи геополитикӣ)» ба талаботи банди 31 ва 33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ: инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ мебошад.

Тақриз ба талаботи банди 79-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Тақризи мазкур дар маҷлиси васеи кафедраи сиёсатшиносии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи А.Рӯдакӣ аз 30.05.2024, суратмаҷлиси № 10 муҳокима ва тасдиқ карда шудааст.

Дар маҷлиси кафедра 15 нафар иштирок намуданд. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» – 15 нафар, «муқобил» – нест, «бетараф» – нест.

Раиси маҷлис:

Номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент

Мудир кафедраи сиёсатшиносӣ

Пирназаров Э.А.

Котиби маҷлис:

Муаллими калони кафедра

Яқубзода Ф.Н.

Омодасози лоиҳаи тақриз:
н.и. сиёсӣ, дотсент

Ҳусайнзода А.Б.

Имзои дотсентон Э.А. Пирназаров,
А.Б. Ҳусайнзода ва муаллими калон
Ф. Якубзодаро тасдиқ менамоям:
Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДК ба номи А.Рӯдакӣ

Амиров Ф.А.

Суроғаи муассиса:
735360, шаҳри Кӯлоб, кӯч. С. Сафаров 16
+992(833-22) 2-35-06 www:kgu.tj

